

examen bundel®

2017|2018

drs. E.A. Poeze

vwo

maatschappijwetenschappen

**Jouw beste voorbereiding
op je examen in 2018**

ThiemeMeulenhoff

Voorwoord

Met deze EXAMENBUNDEL kun je je goed voorbereiden op het schoolexamen en het centraal examen voor het vak maatschappijwetenschappen op vwo-niveau.

De EXAMENBUNDEL bevat de volgende onderdelen:

- Deel 1:** Hier vind je per examenonderwerp een ruim aantal opgaven met uitwerkingen. In de uitwerkingen staan de antwoorden en de daarbij horende toelichtingen.
- De oriëntatietoets:** Deze bestaat uit vragen over alle onderwerpen die in 2018 centraal geëxamineerd worden. Zo kun je nagaan of je de kern van de examenonderwerpen beheerst. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Na het invullen van je scores krijg je een studieadvies.
- Deel 2a:** In dit deel vind je de examens 2015-I en 2016-I met uitwerkingen. In de uitwerkingen vind je uitleg en toelichting bij de antwoorden.
- Deel 2b:** Hierin vind je het integrale examen van 2017-I, zonder uitwerkingen. De antwoorden vind je op www.examenbundel.nl. Via deze site kun je nog veel meer gratis oefenexamens downloaden.
- Bijlagen:** Achter in deze bundel vind je o.a. tabellen om je 'cijfer' te bepalen na het maken van de oefenexamens, suggesties voor verder lezen en belangrijke internetadressen.

Met deze EXAMENBUNDEL kun je oefenen voor het examen in je eigen tijd en in eigen tempo. Oefenen houdt in dat je probeert een opgave eerst zelf te maken. Daarna controleer je jouw antwoorden met de uitwerkingen.

Het centraal examen maatschappijwetenschappen vwo 2018 wordt afgenomen op **woensdag 16 mei tussen 9.00 en 12.00 uur**. De makers van de EXAMENBUNDEL wensen je daarbij alvast heel veel succes!

Voor suggesties en commentaar op deze bundel is dank verschuldigd aan de meelezers van de NVLM (de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer).

Voor reacties, zowel van leerlingen als van docenten, houden wij ons graag aanbevolen. Mail naar vo@thiememeulenhoff.nl.

Amersfoort, mei 2017

Opmerkingen

De overheid stelt regels op die betrekking hebben op de specifieke examenonderwerpen, de hulpmiddelen die je tijdens je examen mag gebruiken, duur en datum van je examen, etc. Hoewel deze EXAMENBUNDEL met de grootst mogelijke zorgvuldigheid is samengesteld, kunnen auteur en uitgever geen aansprakelijkheid aanvaarden voor de aanwijzingen die betrekking hebben op publicaties van de overheid.

Het is altijd raadzaam je docent of onze website www.examenbundel.nl te raadplegen voor actuele informatie die voor jouw examen van belang kan zijn.

Inhoud

- 3 **voorwoord**
- 6 *waarmee je bekend moet zijn voor maatschappijwetenschappen 2018*
- 9 *examenprogramma*
- 11 *vaardigheden bij Maatschappijwetenschappen*
- 14 *spotprenten begrijpen*

deel 1

oefenen op onderwerp

- 1 vaardigheden**
  - 21 *vragen*
  - 31 *uitwerkingen*
- 2 Politieke besluitvorming**
  - 39 *vragen*
  - 66 *uitwerkingen*
- 3 Massamedia**
  - 89 *vragen*
  - 111 *uitwerkingen*
- 4 Criminaliteit en rechtsstaat**
  - 128 *vragen*
  - 145 *uitwerkingen*

oriëntatietoets

nagaan wat je al weet

- 163 *opgaven*

deel 2a

examens met uitwerkingen

Examen 2015-I

- 171 *opgaven*
- 186 *uitwerkingen*

Examen 2016-I

- 198 *opgaven*
- 213 *uitwerkingen*

deel 2b

examen zonder uitwerking

Examen 2017-I

- 227 *opgaven*

bijlagen

cijferbepaling
suggesties voor verder lezen
internetadressen

Waarmee je bekend moet zijn voor maatschappijwetenschappen 2018

De onderwerpen

Het centraal schriftelijk examen maatschappijwetenschappen 2018 heeft betrekking op drie inhoudelijke domeinen: politieke besluitvorming, massamedia, en criminaliteit en rechtsstaat. Deze domeinen kennen elk een of meer opgaven met vragen.

Bij elk van de drie inhoudelijke domeinen hebben een of meer vragen betrekking op het domein vaardigheden.

Het examen maatschappijwetenschappen zelf

Tijdens het examen krijg je twee boekjes. Het ene bestaat uit de bronnen aan de hand waarvan de vragen zijn geformuleerd (het *Bronnenboekje*). De bronnen zijn vaak fragmenten en tekstgedeelten uit dagbladen. In enkele gevallen gaat het om tabellen, figuren en politieke prenten. Het aantal bronnen varieert. Dat aantal kan uiteenlopen van vijf tot tien. Het andere boekje is een boekje met de opgaven en de vragen (het *Vragenboekje*). Het aantal vragen ligt om en nabij de vijfendertig. Verreweg de meeste vragen zijn open vragen.

Zoals aangegeven, gaan de bronnen en de vragen over de drie domeinen (alsmede het domein vaardigheden). In totaal kunnen er om en nabij tachtig punten worden behaald. Het examen wordt afgenomen in één zitting van drie uur.

Bepaling van je cijfer en de normering van het examen

Je gemaakte examen wordt eerst nagekeken door je eigen docent(e) aan de hand van een door de Vaksectie maatschappijwetenschappen van het College voor Examens (CvTE) vastgesteld *Correctievoorschrift*. Daarna kijkt een docent(e) maatschappijwetenschappen van een andere school je examen na. Samen bepalen ze het uiteindelijk aantal behaalde punten. Afhankelijk van de landelijke resultaten voor het examen wordt door de CvTE de norm bepaald. Die norm is de omrekening van punten naar cijfers.

Vorbereiding voor het examen

Voor een goede voorbereiding op het examen van 2018 zijn twee zaken van belang:

- een gedegen kennis van de onderwerpen en thema's van de drie examendomeinen (politieke besluitvorming, massamedia, en criminaliteit en rechtsstaat);
- een goede beheersing van de in het examenprogramma voorgeschreven vaardigheden.

Gebruik woordenboek Nederlands bij het examen

Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij het maken van het schriftelijk examen. In plaats hiervan mag ook gebruik gemaakt worden van een woordenboek van Nederlands naar een vreemde taal, bijvoorbeeld naar de eigen thuistaal van de kandidaat. Een woordenboek kan een hulpmiddel zijn dat zekerheid geeft bij een enkel woord of begrip. Wel kan veelvuldig opzoeken, leiden tot tijdnood wanneer te veel woorden of begrippen worden opgezocht. Een ander punt is dat begrippen in het woordenboek niet altijd geheel en al overeenkomen met begrippen en vaktermen die in de domeinen van maatschappijwetenschappen worden gehanteerd. Alleen de formulering van de begrippen zoals omschreven in leer- en/of tekstboeken *maatschappijwetenschappen en de syllabus Maatschappijwetenschappen VWO* zijn geldig.

Vorbereiding op het examen met deze bundel

- Zorg er voor dat je goed vertrouwd bent met de onderwerpen op de terreinen politieke besluitvorming, massamedia, criminaliteit en rechtsstaat (en vaardigheden) zoals die zijn omschreven en uitgewerkt in de *Stofomschrijving* op www.examenbundel.nl en/of in een methode maatschappijwetenschappen.
- Maak de oefenvragen zoals weergegeven in deze bundel; op die wijze kun je voor jezelf bepalen of je die vragen correct kunt beantwoorden. Kijk ook goed naar de gegeven uitwerkingen.
- Maak de examens maatschappijwetenschappen van 2015, 2016 en 2017 achterin deze bundel. Goede antwoorden op de voor dat examen gestelde vragen geven een goede indicatie van je kennis en kunde van maatschappijwetenschappen.
- Neem kennis van de berichtgeving in de media over maatschappelijke en politieke onderwerpen; lees – eventueel naast een regionale krant – regelmatig een landelijke kwaliteitskrant (bijvoorbeeld *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad* en *Trouw*), kijk regelmatig naar het *NOS-Journaal* en/of het *RTL4-Journaal* en luister regelmatig naar het *Radio1-Journaal*.

Hulpmiddelen

Naast het Woordenboek Nederlands zijn ook andere hulpmiddelen toegestaan, zij het dat die bij de beantwoording van de vragen van het examen maatschappijwetenschappen niet direct van belang zijn. Het gaat dan om schrijfmateriaal (incl. millimeterpapier), tekenpotlood, blauw en rood kleurpotlood, liniaal met millimeterverdeling, passer, geometrische driehoek, vlakgom, en rekenmachine.

Wat voor vragen kun je verwachten op het examen?

Verschillende typen vragen zijn mogelijk. Hieronder staat een aantal mogelijkheden.

- *begripsvraag*. Aan de hand van een bron (tekst, tabel, figuur of politieke prent) moet je je kennis van de domeinen politieke besluitvorming, massamedia, criminaliteit, vaardigheden tonen.
- *argumentenvraag*. Er wordt een situatie beschreven waarin je een bepaald standpunt hebt. Je moet één of meer argumenten vóór en/of tegen dat standpunt noemen. Het is ook mogelijk dat je wordt gevraagd in een tekst argumenten vóór of tegen een bepaald standpunt aan te wijzen.
- *standpuntvraag*. Je kan een standpunt innemen op basis van één of meer of zelf genoemde of herkende argumenten. In de praktijk komt het er bij dit vraagtype op neer dat je een bepaald standpunt inneemt en vervolgens de argumenten daarbij formuleert of aanwijst.
- *afwegingsvraag / betoogvraag*. Je kan argumenten pro en contra tegen elkaar afwegen en op basis daarvan tot een eigen standpunt komen. Je moet daarbij zowel argumenten vóór als argumenten tegen de revue laten passeren. De afweging moet in tegenstelling tot de standpuntvraag expliciet in het antwoord zijn opgenomen. Dit betekent dat je aangeeft wat uiteindelijk de doorslag geeft bij je keuze: in feite de norm die je hanteert. Deze 'norm' op zichzelf wordt niet in de beoordeling betrokken, maar wel de consistentie er van met de genoemde argumenten en de uiteindelijke keuze. Het geheel van argumentatie, afweging en keuze kan de vorm van een betoog aannemen.
- *probleemstellingsvraag*. Je moet een bewering of stelling beoordelen dan wel aan de hand van een bewering of stelling een hypothese opstellen.

Vraagformuleringen zoals je die kunt verwachten

- Welke ... / Wat houdt ... / Wat is ... / Wat wordt bedoeld met
- Noem (geef) twee kenmerken (argumenten)
- Door welke ... Licht je antwoord toe.
- Verklaar ... / Beschrijf
- Beredeneer ... (de stappen van een redenering moeten worden beschreven)
- Beargumenteer ... (de argumenten voor een positie / stelling moeten worden gegeven)
- Leg uit dat (hoe / welke)
- Formuleer de hypothese dat

Tijdens het examen

Neem de tijd om de vraag goed te lezen! Kijk ook naar het aantal punten dat voor de vraag staat (1p; 2p; 3p; 4p). Het ligt voor de hand dat correcte antwoorden van vragen met drie of vier punten positieve bijdragen leveren aan een goed eindresultaat. Het aantal punten is ook een goede indicatie voor het aantal losstaande onderdelen of elementen dat het antwoord moet bevatten.

Examenprogramma

Hieronder staan de officiële (lees: wettelijke) exameneisen maatschappijwetenschappen per domein en een uitwerking daarvan. Het totaal geeft aan welke kennis en vaardigheden bij het centraal examen van 2018 worden verwacht.

Domein A: Vaardigheden

Subdomein A1: Informatievaardigheden

- 1 De kandidaat kan:
  - met betrekking tot een concreet maatschappelijk vraagstuk verschillende typen vragen herkennen en zelfstandig vragen formuleren;
  - uit bronnenmateriaal over een concreet maatschappelijk vraagstuk, op basis van gegeven of zelf geformuleerde vragen, bruikbare gegevens selecteren;
  - (verworven) informatie over een concreet maatschappelijk vraagstuk vanuit gegeven of zelf geformuleerde vragen mede met behulp van ICT verwerken en daaruit beredeneerde conclusies trekken;
  - de resultaten van een leeractiviteit overdragen naar anderen;
  - bij raadplegen, verwerken en presenteren van informatie gebruik maken van toepassingen van ICT.

Subdomein A2: Onderzoeksvaardigheden

- 2 De kandidaat kan een eenvoudig sociaal-wetenschappelijk onderzoek opzetten en uitvoeren over een concreet maatschappelijk vraagstuk en daarbij de benaderingswijzen van maatschappijleer toepassen.

Subdomein A3: Benaderingswijzen

- 3 De kandidaat kan concrete maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelingen analyseren en daarbij gebruikmaken van de benaderingswijzen van maatschappijleer:
  - de politiek-juridische benaderingswijze;
  - de sociaal-economische benaderingswijze;
  - de sociaal-culturele benaderingswijze;
  - de veranderings- en vergelijkende benaderingswijze.

Subdomein A4: Oriëntatie op studie en beroep

Domein B: Politieke besluitvorming

Subdomein B1: Politieke structuren

- 4 De kandidaat kan de structuur van het Nederlandse stelsel van politieke besluitvorming en die van andere stelsels typeren.

Subdomein B2: Actoren in het proces van politieke besluitvorming

- 5 De kandidaat kan beleids- en besluitvormingsprocessen analyseren met behulp van diverse modellen van het politieke proces en de rol van diverse actoren in het politieke proces.

Subdomein B3: Politieke cultuur en politieke stromingen

- 6 De kandidaat kan in discussies over het politieke systeem en over beleidsvraagstukken veranderingen in de politieke cultuur beschrijven, en de belangrijkste politieke stromingen en politieke partijen onderscheiden.

Subdomein B4: Internationale betrekkingen

- 7 De kandidaat kan uitleggen hoe politieke beleids- en besluitvormingsprocessen in Nederland worden beïnvloed door de politieke, economische en culturele verwevenheid van de internationale samenleving.

Domein C: Massamedia Subdomein C1: Communicatie en massamedia

8 De kandidaat kan het functioneren van massamedia in de samenleving analyseren.

Subdomein C2: Massamedia en technologische ontwikkelingen

9 De kandidaat kan analyseren welke relatie er bestaat tussen technologische ontwikkelingen en ontwikkelingen op het gebied van de massamedia.

Subdomein C3: Massamedia en de overheid

10 De kandidaat kan uitleggen op welke wijze de overheid in ons land betrokken is bij de massamedia en kan het mediabeleid becommentariëren.

Subdomein C4: Massamedia en commercie

11 De kandidaat kan de invloed analyseren van economische overwegingen, belangen en ontwikkelingen op de organisatie en de werking van de media en op het media-aanbod.

Subdomein C5: Massamedia en cultuur

12 De kandidaat kan:

- de invloed analyseren van sociaal-culturele ontwikkelingen en centrale waarden in de samenleving op de inhoud van het media-aanbod en op de organisatie van de media;
- de invloed en macht van de media analyseren aan de hand van cultuuroverdracht, beeldvorming en beïnvloedingstheorieën.

Domein D: Criminaliteit en rechtsstaat**Subdomein D1: Criminaliteit en samenleving**

13 De kandidaat kan een beschrijving geven van aard en omvang van het verschijnsel criminaliteit en daarmee samenhangende vraagstukken voor burger en samenleving.

Subdomein D2: De rechtsstaat

14 De kandidaat kan strafbaarstelling en aanpak van criminaliteit door de staat in verband brengen met de uitgangspunten van de rechtsstaat en aangeven welke dilemma's kunnen ontstaan bij de uitvoering van taken ter voorkoming en bestrijding van criminaliteit door politie, Openbaar Ministerie en rechterlijke macht.

Subdomein D3: Overheidsbeleid

15 De kandidaat kan:

- een onderscheid maken tussen repressief en preventief beleid bij de bestrijding van criminaliteit;
- typerende standpunten van politieke partijen over criminaliteitsbestrijding onderscheiden en in verband brengen met de ideologische stromingen waartoe die partijen behoren.

Subdomein D4: Functies van straffen

16 De kandidaat kan een visie geven op de zin en de mogelijke effecten van (bepaalde) straffen.

Subdomein D5: Oorzaken van criminaliteit

17 De kandidaat kan verschillende theorieën/visies toepassen bij het geven van verklaringen voor het ontstaan of de toename van een gegeven vorm van criminaliteit.

Vaardigheden bij Maatschappijwetenschappen

Bij het vak maatschappijwetenschappen leer je niet alleen over de thema's Politieke besluitvorming, Massamedia, en Criminaliteit en rechtsstaat. Gedurende de jaren leer je ook bepaalde vaardigheden aan. Sommige van deze vaardigheden krijg je alleen op het schoolexamen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de vaardigheden die vallen onder Subdomein A2: onderzoeksvaardigheden. De vaardigheden die bij A1 en A3 genoemd worden (zie onderdeel Examenprogramma in deze bundel) moet je kunnen toepassen en gebruiken op het Centrale Schriftelijk Examen. Om je geheugen weer even op te frissen vind je hieronder een aantal nuttig tips en korte uitleg over een aantal van de vaardigheden die je voor je Centraal Schriftelijk Examen moet beheersen en moet kunnen toepassen. (Let op: je vindt niet alles van Domein A hieronder beschreven, er worden slechts een paar onderwerpen uitgelicht!)

Verschillende typen vragen

Bij het opzetten van sociaalwetenschappelijk onderzoek worden verschillende typen vragen onderscheiden. De verschillende typen vragen die je moet kennen, herkennen en ook moet kunnen formuleren zijn:

- Beschrijvende vragen. Een beschrijvende vraag vraagt om een beschrijving van een situatie, gebeurtenis of ontwikkeling. Beschrijvende vragen gaan over feiten en beginnen vaak met *wie, wat, waar*, etc.
- Verklarende vragen. Een verklarende vraag vraagt naar een verklaring voor een gebeurtenis of ontwikkeling. Verklarende vragen gaan vaak over oorzaak en/of gevolg.
- Evaluatieve vragen. Evaluatieve vragen zijn bedoeld om een oordeel te vellen. Er wordt om een opinie gevraagd, het is een 'waarderingvraag'. Het gaat er hierbij dus om dat je als antwoord op zo'n vraag een eigen mening formuleert, uiteraard vaak wel gebaseerd op de lesstof die je geleerd hebt.

Verschil vraagstelling en hypothese

In de examenstof staat omschreven dat je het verschil moet kennen tussen een vraagstelling en een hypothese.

De vraagstelling is je vertrekpunt bij een (sociaalwetenschappelijk) onderzoek, ook wel onderzoeksvraag genoemd. Een onderzoeksvraag kan beschrijvend, verklarend of evaluatief van aard zijn.

Een hypothese is een voorlopig antwoord op een vraagstelling. Nadat je een onderzoeksvraag hebt geformuleerd, geef je een voorlopig antwoord op deze vraag. Je moet dus nog bewijzen of dit voorlopige antwoord juist is of niet. Je hypothese is dus een voorspelling van de uitkomst van je onderzoek. Een hypothese is een stelling en eindigt dus niet op een vraagteken.

Na afloop van je onderzoek kom je terug op je hypothese en beschrijf je of deze juist was of niet.

Benaderingswijzen

Bij maatschappijwetenschappen onderscheiden we vier verschillende benaderingswijzen die je moet kennen en kunnen toepassen op je eindexamen. Op het examen kan bijvoorbeeld gevraagd worden om een benaderingswijze uit een tekst te halen of zelf een vraag te verzinnen vanuit een bepaalde benaderingswijze.

Politiek-juridische benaderingswijze

Bij de politiek-juridische benaderingswijze moet je:

- een korte beschrijving geven van aard, omvang en ontstaansgeschiedenis van een maatschappelijk vraagstuk en uitleggen waarom het vraagstuk een sociaal en politiek probleem is;
- beschrijven welk beleid c.q. welke regelgeving door de overheid is ontwikkeld;

Bundels voor al je vakken bestel je op
www.examenbundel.nl

examenbundels

vwo	Duits	978-90-06-39181-7
vwo	Engels	978-90-06-39197-8
vwo	Frans	978-90-06-39179-4
vwo	Nederlands	978-90-06-39185-5
vwo	biologie	978-90-06-39202-9
vwo	natuurkunde	978-90-06-39188-6
vwo	scheikunde	978-90-06-39167-1
vwo	wiskunde A	978-90-06-39193-0
vwo	wiskunde B	978-90-06-39168-8
vwo	wiskunde C	978-90-06-39176-3
vwo	aardrijkskunde	978-90-06-39191-6
vwo	economie	978-90-06-39196-1
vwo	geschiedenis	978-90-06-39180-0
vwo	m&o	978-90-06-39174-9
vwo	maatschappijwetenschappen	978-90-06-39169-5

Meer kans van slagen met de
Examenbundel!

De *Examenbundel* bevat oefeningen met uitleg bij de antwoorden, zodat je leert tijdens het oefenen.

De bundel is speciaal samengesteld voor dit schooljaar, dus je oefent altijd de juiste stof.

Test je kennis met de Oriëntatietoets en kijk voor meer tips om te slagen op www.examenbundel.nl.

VWO

samengevat

vwo	biologie
vwo	natuurkunde
vwo	scheikunde
vwo	wiskunde A
vwo	wiskunde B
vwo	wiskunde C
vwo	aardrijkskunde
vwo	geschiedenis
vwo	economie
vwo	m&o
h/v	Nederlands 3F / 4F
h/v	rekenen 3F

Meer kans van slagen met *Samengevat!*
Samengevat biedt je een helder en beknopt overzicht van alle examenstof.

Engels/Duits/Frans in de praktijk zijn theorieboekjes die geworteld zijn in de praktijk. Met een compacte uitleg van grammatica en vele voorbeeldzinnen.

Engels in de praktijk 978-90-06-07397-3

Duits in de praktijk 978-90-06-07396-6

Frans in de praktijk 978-90-06-07398-0

